

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научната специалност Икономика и управление (селско стопанство)

Автор на дисертационния труд: Дафинка Василева Грозданова, задочен докторант, към катедра „Икономика” при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Икономическа оценка и бъдещи перспективи за използване на безпилотни технологии, подпомагащи екологичната ориентация и прецизното земеделие в България“

Рецензент: проф.д-р Тони Богданова Михова, Технически университет – София, филиал Пловдив; област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7 Администрация и управление, научна специалност Икономика и управление, определена за член на научното жури със заповед № РД-16.560/29.04.2026 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Проблемите от финансов, икономически и демографски характер в земеделския сектор в България пораждат необходимостта от промени в управлението му, което да доведе до по-висока ефективност, устойчивост и екологична ориентация. Една от насоките за реализиране на тези промени е внедряването на иновативни технологични решения. Предимствата на използването на дигиталните технологии се изразяват в по-ефективно управление на производствените процеси, оптимизиране на използването на ресурси и ограничаване на негативното въздействие върху околната среда. Независимо от възможностите на дигиталните технологии, въпросите, свързани с тяхната икономическа ефективност и приложимост в аграрния сектор е недостатъчно изследван. Това обуславя изследването на икономическата ефективност, приложимостта и перспективите за развитие на безпилотните технологии като инструмент за устойчиво управление в прецизното земеделие. като актуален проблем в научен и научно-приложен аспект.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта, изследователската теза, обектът, предметът и задачите на изследването са точно и ясно формулирани, в съответствие с темата на изследването. Използваните методи са: анализ на документи, сравнителен икономически анализ, сценарийен и казусен

анализ, икономическа оценка на ефективността, емпирично изследване чрез анкетно проучване сред земеделски производители, както и статистически и икономико-математически методи за обработка и интерпретация на получените резултати.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е с добре балансирана структура и се състои от увод, изложение в четири раздела, заключение, списък на използваната литература и приложения – общо 193 страници.

Резултатите са онагледени и представени чрез съставянето на 27 таблици и 24 фигури.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В **първа глава** е изяснена същността на ключовото понятие „устойчиво земеделие“ като икономическа и технологична система. Разгледана е институционалната среда, в която функционират земеделските стопанства. Обоснована е ролята на науката, технологиите и иновациите за устойчивостта на земеделието. Акцентът е върху специфичните структурни особености на българското земеделие, оказващи съществено влияние както върху устойчивостта на сектора, така и върху възможностите за внедряване на нови технологии. Изводите в първата глава обуславят необходимостта от разработване на интегративен аналитичен модел, който да изследва взаимовръзките между технологиите, икономическите резултати и институционалната среда.

Втора глава на дисертационния труд съдържа методологичната рамка и изследователския дизайн на дисертационното изследване, насочено към оценка на икономическата ефективност на безпилотните технологии в условията на българското земеделие, с емпиричен фокус върху производството на царевица. Концептуалната рамка на изследването е представена чрез четири взаимосвързани измерения - икономическо, екологично, социално и институционално.

В **трета глава** се осъществява емпирична оценка на безпилотните технологии чрез прилагане на казусен анализ на производството на царевица в България. Разработеният анализ е фокусиран върху преките производствени разходи и транзакционните разходи, свързани с внедряването и използването на различни технологични решения в производството на царевица. Посочени са резултатите от анкетното проучване, които показват, че в българското производство на царевица е налице отчетлива положителна нагласа към внедряване на безпилотни технологии. Най-сериозните бариери остават високата цена, недостатъчният практически опит и административната тежест. Обоснована е необходимостта от целенасочени финансови стимули, обучителни програми и регулаторни облекчения, които да подпомогнат процеса на технологична адаптация и модернизация на земеделието в България.

В **четвърта глава** е извършен синтез на резултатите от проведените анализи, като се акцентира върху интегрирането на икономическите, производствените, социалните и институционалните аспекти. По този начин е постигната целта да се изведе цялостна оценка на потенциала на безпилотните технологии и да се очертаят основните направления за тяхното приложение и развитие в условията на съвременното земеделие.

Литературният обзор обхваща 160 литературни източника. Посочените източници кореспондират с основните направления в дисертационния труд. Използвани са стратегически документи на Европейския съюз, в частност Европейската зелена сделка и интегрираните национални планове в областта на околната среда. Смятам, че докторантката е запозната със съвременното състояние на разглеждания проблем.

5. Приноси на дисертационния труд.

Приемам представената справка за приносите на докторанта в дисертационния труд. Оценявам високо следните

Научни приноси:

- Ⓣ Доразвити съществуващите подходи, като процесът на технологична адаптация се разглежда като комплексно и мултифакторно явление.
- Ⓣ Систематизирани и обогатени теоретичните виждания за ролята на институционалната среда при внедряването на иновации в аграрния сектор, в контекста на безпилотните технологии.
- Ⓣ Разработен хибриден модел на технологична интеграция, при който безпилотните технологии се комбинират с конвенционалната механизация, с цел постигане на баланс между иновации, икономическа ефективност и управляем риск.

Научно-приложни приноси:

- Разработен е инструмент за оценка на приложимостта на безпилотни технологии на ниво земеделско стопанство, както и модел за оценка на икономическата ефективност от внедряването на безпилотни технологии чрез анализ на разходите и потенциала за тяхната оптимизация в земеделското производство.
- Формулирани са препоръки за устойчиво внедряване на безпилотни технологии на три равнища - институционално, секторно и стопанско, които могат да бъдат използвани при разработването на политики и управленски решения.

6. Критични бележки и въпроси.

Нямам критични бележки и въпроси. Препоръката ми към докторантката е да публикува получените резултати в статии за международни научни списания с висок импакт фактор (индексирани в Scopus и Web of Science), което ще осигури по-голяма видимост на постиженията.

Въпрос:

1. Каква е вашата оценка на капацитета на участниците в процеса за внедряване на безпилотни технологии на три равнища - институционално, секторно и стопанско?

7. Публикувани статии и цитирания.

Докторантката е представила четири публикации в съавторство по темата на дисертационния труд.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **Дафинка Василева Грозданова** образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Икономика и управление (селско стопанство).

Дата: 01.06.2026
гр. Пловдив

Подписите в този документ са
заличени
във връзка с чл.4, т.1 от Регламент
(ЕС) 2016/679
(Общ Регламент относно защитата на
данни).